

Сьогодні в нашому суспільстві на рівні побутової свідомості неважко спостерегти симптом деморалізації: тотальне зачарування злочином. Виник симптом не випадково, його тривалий час нав'язує телеекран, та й реальне життя, але детальніше пояснення його причин заведе нас на політичну стежу, що не входить у наміри автора. Злочин стає нормою. Кара ж не настає, навіть тоді, коли злочинця спіймано на гарячому — всі вдають, ніби нічого не сталося.

МУЗИКА ДЛЯ АНДРЮШІ, АБО ПРИНАДНІСТЬ ЗЛА

Лариса Брюховецька

Творчість Кіри Муратової не менш чутливо, аніж барометр на зміни в атмосфері, відгукується на моральні зміни в суспільстві. Це й зрозуміло, адже людство ще не придумало іншого «приладу», який би так точно реагував на стан моралі, як творчість митця. У своїй новій картині «Настроювач» Кіра Муратова досліджує саме це явище: легкість, з якою чиниться зло, привабливість зла, в даному випадку — злочинства.

Картина «Настроювач» викликає певні алюзії з романом Ф.Достоевського «Злочин і кара». Молодий чоловік, настроювач музичних інструментів, бідний, але з гострою щоденною потребою грошей, намічає собі жертву — заможну літню жінку, розробляє витончену комбінацію, як її пограбувати, і майстерно здійснює це. З тією різницею, що, по-перше, кари за злочин тут немає, тобто немає мук совісті чи каяття, яких зазнав Раскольніков. Герой фільму поглинутий самим процесом злочину, досягненням поставленої мети, тому часу на душевні проблеми в нього не лишається. По-друге, в «Настроювачі» обійшлося без крові, Анна Сергіївна вціліла, хоча загроза її життю була досить реальною. В манірної дівчиці, яку кохає герой фільму і через чію постійну потребу грошей вся катавасія і заварилася, був твердий намір знищити Анну Сергіївну фізично, й вона без зайвих сумнівів підводила під це вбивство теоретичну базу, трактуючи вірогідне вбивство як розплату за її численні аборти, приплівши сюди «руку Бога». Треба сказати, що Андрій все-таки переміг в поєдинку з диявольською спокусою. Втім, травма, завдана Анні Сергіївні героєм фільму, досить серйозна і вимірюється не тільки кількома тисячами доларів, які він в неї видував. Знищена її віра в людей, натомість довелося повірити в те, що найприємніша людина є підлою і підступною. Тут моральне вбивство рівноцінне знищенню фізичному.

У цьому фільмі маємо нову Кіру Муратову. Новизна в самій якості фільму, в художньому виконанні вічного сюжету продажу душі дияволу. Новим є і те, що Кіра Муратова зробила крок назустріч глядачеві. На відміну від попередніх фільмів, тут є сюжет. І хоча будується він не лінійно, а досить витіювато, саме він диктує послідовність подій, таких схожих на правду, що будь-які слова, необхідні для його коментування, втрачають силу. А для якнайточнішого втілення сюжету Кіра

«НАСТРОЮВАЧ»

Автори сценарію — Сергій Четвертков, а також Євген Голубенко та Кіра Муратова. Вільна інтерпретація сюжетів Аркадія Кошко.

Режисер — Кіра Муратова.

Оператор — Геннадій Карюк.

Художник — Євген Голубенко.

Музика Валентина Сільвестрова.

Пісня в трамваї — автор і виконавець Наталя Демитрова.

В ролях: Алла Демидова, Ніна Русланова, Георгій Делієв, Рената Литвинова.

Спільне виробництво Міністерства культури і мистецтв України та Служби кінематографії

Міністерства культури РФ. «Пігмаліон продакшин», Одеська кіностудія. 2004.

■ Рената Литвинова у фільмі «Настроювач». Режисер Кіра Муратова. Україна—Росія.

Муратова, яка вже багато років працює зі своїм колективом (співавтор сценарію Голубков, художник Четвертков, оператор Карюк) і працює переважно з непрофесійними виконавцями, цього разу звернулась до блискучих акторів — Алли Демидової та Ніни Русланової. Важко повірити, що це та сама Ніна Русланова, яка 1967 року зіграла Надю в її «Коротких зустрічах». Але віриш, бо сьогоднішня її героїня — медсестра Люба — немовби продовжила лінію тодішньої: потребу любові, потребу вийти заміж, знайти близьку людину. Це та сама героїня, тільки з досвідом — вже багато разів «обпікалась», але її життя нічому не навчило, вона безкінечно довірлива. В житті Люба чогось-таки досягла, ми бачимо немалі статки, але вона готова все віддати тому, з ким поєдналась. Щоправда, як і в «Ночах Кабірії», обранець через кілька годин її покине, захопивши сумочку з грошми, і так само, як у випадку Кабірії, її оптимізм і спрага до життя перемагають — стрес минає, життя продовжується.

Анна Сергіївна зовсім інакша: втілення стабільності, благорозумності, злагоди з життям. Інтелігентка, чії пальці прикрашають вишукані персні, чіє помешкання нагадує лавку антиквара, недільними ранками збирає в себе салон, куди приходять колишні музиканти, аби поспілкуватись, посидіти за чаєм, а то й зайнятись вокалом. Вона веде світське життя в обмеженому колі людей, яких знає давно. І от у цей

■ Алла Демидова, Георгій Делієв у фільмі «Настроювач». Режисер Кіра Муратова. Україна—Росія.

Творчість Кіри Муратової, попри її незаперечне світове визнання, на батьківщині протягом довгого часу була відома здебільшого у вузьких професійних колах.

Брак інформації про одну з найвизначніших постатей сучасного кінематографічного процесу, народну артистку України (1990), Академіка Академії мистецтв України (1997), Лауреата державних премій ім. Тараса Шевченка та Олександра Довженка «За внесок у розвиток кіномистецтва», кавалера ордена Ярослава Мудрого, во-

лодарку незалежної російської премії «Тріумф» (1995), премії ім. Анджі Вайди кіноакадемії і Польського культурного центру в Берліні (2000), а також численних відзнак МКФ у Локарно, Берліні, Монреалі та Вісбадені відчувався і відчувається дуже гостро.

Однак, протягом останніх років ситуація поступово змінюється на краще. Одним із доказів цього можна вважати надзвичайно цікавий ілюстрований збірник «Кіра Муратова» під редакцією Володимира Міненка та автора проекту Галини Лазаревої, який цього року вийшов в Одеському видавництві «Астропрінт» у серії «Імена Одеської кіностудії» тиражем 500 примірників. Творчий шлях митця від ВДІКівської курсової «Весняний дощ» (1955) до «Настроювача» (2004) відбитий у найбільш повній на сьогодні фільмографії, розгорнутій бібліографії, окремих рецензіях (серед яких повний текст розгромної статті в газеті «Радянська Україна» на фільм «Довгі проводи», републікований вперше через 32 роки), показових уривках з інтерв'ю, цікавих документах і більше як 60 унікальних фотографіях з особистого архіву Кіри Муратової, на яких відтворено кадри з фільмів, кінопроби, робочі моменти зйомок і чудові портрети митця. Видання, яке стане своєрідним подарунком до 70-річчя Кіри Георгіївни, вочевидь зацікавить не лише спеціалістів, а й широке коло шанувальників її творчості.

Віра Кандинська

устояний світ вривається Андрюша — його жвавий характер, майстерна гра на піаніно, артистизм, безпосередність... Мимоволі зачаруєшся. Стосунки складаються якнайкраще, він бажаний у цьому домі, його манера спілкуватися близька, його мають за свого (ні разу не поцікавившись ні умовами його життя, ні адресою, тільки співчутливо похитавши головою: такий здібний музикант, а змушений, бідолаха, заробляти настроюванням інструментів). І коли він, проявивши неабияку спритність, повернув Любі гроші, які вона легковажно вручила своєму «нареченому», тут уже спільній радості не було меж.

Андрюша входить в довір'я без особливих зусиль, і, до речі, йому не треба обманювати, коли розповідає приятелькам про своє всепоглинаюче кохання до дівчини із заможної родини, яка заради нього, фактично злидаря, покинула свій дім, батьків.

Тут доречно згадати про приватне життя Андрюші, бо він своїм новим приятелькам не уточнював, що за тимчасове кохання своєї обраниці («Я в тебе ще поживу», — обіцяє вона йому) він справно забезпечує її зеленими купюрами, аби вона могла задовольняти свої забаганки: «Ти ж бачиш, як я розтовстіла, піду записуватись у фітнес-центр. А ще йду на курси німецької мови, дуже мені подобається німецька мова». Після любовної гри з пачкою грошей вона покидає горище. Ясна річ, далі респектабельного ресторанчика не піде, бо не звикла до найменших зусиль і навчатись немає бажання, та й вважає себе розумнішою за інших. Рената Литвинова дуже органічна в цій ролі. Слід сказати, що її магію творить переважно оператор Карюк, який не шкодує екранного часу на її портрети. Вони настільки вишукані, що могли б прикрасити обкладинки найшикарніших глянцевого журналу. Тим не менше, чари розвіюються, тільки-но «створіння» починає говорити, підкріплюючи свої переконливі інтонації не менш переконливими жестами. І не перестаєш дивуватися, як розумний чоловік, що був у бувальцях, тобто був уже одружений, міг на таке спокуситись, піддатися цьому дурману! Недаремно кажуть: любов сліпа.

Георгій Делієв творить чудеса в цій складній кінематографічній симфонії, граючи на рівних з досвідченими актрисами. Його Андрюші віриш, коли він розчиняється в середовищі інтелігентів, і його стає шкода, коли бачиш, як покірно він зносить паразитування своєї дівичі. Він творить справжній феллінівський образ, якому судилася ота диявольська спокуса, бо він продає власну душу за хистке й ненадійне почуття. Але Кіра Муратова не була б собою, якби не вивела на екран цілу галерею епізодичних персонажів, знайшовши місце для своїх постійних виконавців — Наталі Бузько, Жана Даніеля, Юрія Шликова, Сергія Бехтеріва, Миколи Седніва та інших. Тобто ретельно розроблену лінію сюжету з усіма психологічними мотиваціями вона декорує характерними для неї абсурдистськими епізодами.

І ще одна ностальгійна нотка з часів молодості. Кілька разів у фільмі зринає дівчина-бард, яка співає в трамваї пісню, що нагадує золоті часи Булата Окуджави, мотиви суєтності й марноти цього життя, яких не помічають ні Андрюша, ні інші персонажі. Життя їхнє, немов рух по давно наїждженій колії, з якої вже не зійти. А паралельно до цих марнот котиться вечірньою вулицею трамвай, в якому пасажирам дарується пісня про щось недосяжне і прекрасне, немов чистий спогад про молодість, про щось дуже дороге й фактично забуте.